

הקרבנות הנעלמים של האלימות במשפחה

מאת גדעון ברוידא
23 ינואר 2002

כמו קורבנות העישון המשני, כלומר אלה הנופלים קורבן לאנשים המעשנים בסביבתם, כך גם לאלימות במשפחה יש קורבנות משניים. מעשי האלימות של גברים כנגד נשים תובעים גם קורבנות כבדים הן מקרב הגברים-האבות, שאין ידם במעל כלל וכלל, והן מבין הילדים, שמתנתקים מאבות המואשמים לשווא באלימות.

האלימות של גברים בכלל, וזו נגד נשים בפרט, מעוררת בציבור זעם וחרדה עד כדי כך, שאצל רבים קיימת התחושה, שגברים הם יצורים אלימים מטבעם, ולכן יש להיזהר מפניהם באופן עקרוני. עד כדי כך, שיש להחמיר ולקבל כל תלונה נגדם כנכונה. תפיסה זו פוגעת, על כן, בגברים ישרי-דרך וחושפת אותם לא אחת לאפליה בתחום חיי המשפחה שלהם.

מדי שנה מקבלת המשטרה אינספור תלונות של נשים נגד גברים על מעשי אלימות, המתרחשים נגדן או נגד הילדים. מרביתן המכרעת של התלונות האלה מסתברות כשקריות ואזי התיקים נסגרים או "מתים" כעבור זמן מה. המצב הזה מלמד על כך, שהמשטרה מצויה במלכוד: מפאת קיומם של מעשי אלימות אמיתיים, אין המשטרה יכולה להתיר לעצמה להתעלם מתלונות של אלימות הנמסרות לה נגד גברים, אפילו אם הן נראות על פניהן מופרכות, כי טעות אחת באבחנה יכולה לעלות בחייהם של נשים או ילדים. מאידך, אם יוכנסו מיד למאסר כל הגברים שנגדם נמסרת תלונה על אלימות, אמיתית או כוזבת, יהיה הכרח בבנייתם של הרבה בתי-כלא חדשים.

כך נוצר, אפוא, אזור אפור של ענישה ללא-משפט, שאליו מגיעים אבות רבים שהם חפים מכל פשע. באזור האפור הזה של אמת ושקר נמצאים אבות רבים, שמוצאים עצמם במאסר של ממש או שהם מורחקים מילדיהם בהוראת צוויים של בית-משפט, בעקבות תלונה כוזבת על אלימות. אף כי מרבית התיקים נסגרים, כאמור, בסופו של דבר, נוצרת אצל גברים כאלה, בצדק רב, תחושות של עוול, תסכול וכעס. חמור מזה: מאסר של גבר או הרחקתו מילדיו יוצרים נתק פיזי, מידי ואמיתי מהילדים, נתק שמהווה, לעתים קרובות, תחילתו של תהליך התנתקות עקשני והרסני של הורה מילדיו.

נושא ניתוק אבא מילדיו הוא רציני במיוחד. מצבו של גבר-הורה הוא רע מלכתחילה, מאחר והוא נחות במעמדו: הוא נחשב להורה משני, להורה מסייע, למפרנס. על כן, בשעה שמשפחה מתפרקת, קל מאד להרחיק אותו מילדיו, עד כדי ניתוק מוחלט. הפיתוי להשתמש בתלונות-שווא על אלימות הוא חזק במיוחד, מאחר ואין כל סנקציות על השימוש הכוזב בהן, ובה בשעה הן אפקטיביות מאד, מאחר וכמעט תמיד הן מצליחות להרחיק אב מילדיו, או לפחות להתחיל תהליך של הרחקה, ולו גם חלקי.

המלכוד שבו נתונים המשטרה ובתי המשפט בנושא האשמות השווא של נשים כנגד גברים הוא מורכב, אך אינו בלתי פתיר. אם תיק נסגר מחוסר הוכחות או מתוך הערכה מקצועית שמדובר בהאשמת-שווא, שנזק בצידה, על הצד המתלונן לדעת שבכך לא תיגמר הפרשה: הצד המתלונן לשווא יהיה חייב על פי דין בבקשת סליחה, בקנס כספי או במאסר של ממש – על פי חומרת הנזק שהוא גורם לקורבן התלונה או לילדיו. גם המשטרה יכולה לבקש פיצוי כלשהו, בצורה של קנס או שעות עבודה קהילתית, למשל, על בזבוז מיותר של משאביה.

נכונה הטענה שכנגד, שהתניה כזו עלולה למנוע מנשים להתלונן כנגד גברים אלימים. אם כי יש אמת בטענה הזאת, הרי שנראה כי הגיעה נקודת האיזון, שבה נשים קבלו העצמה ותמיכה ניכרות ומספיקות המניעות אותן לקום ולהתלונן נגד אלימות; ואילו עתה יש לעצור את גל ההאשמות הבלתי מוצדקות, שהפכו להיות אפידמיה,

מתוך ניצול לרעה של המצב שהיה קיים עד כה, שבו ניתנה העדפה חד-משמעית לכל תלונה של נשים נגד גברים.

אף כי המלחמה באלימות במשפחה חייבת להימשך בכל העוז האפשרי וללא פשרות, יש להתחיל ולהחזיר את האיזון בין האפשרות הבלתי מוגבלת לחשוף גברים לאשמות שווא של אלימות לבין ההגנה על אזרחים תמימים מפני אשמות בלתי מוצדקות, כדי לשמור ולהגן על כבודם ולמנוע מתיחויות ומעשי אלימות, שעלולים להיות תוצאתם הישירה של אשמות שווא כאלה.